

Huvudman Stockholms kommun
kcskola@stockholm.se

2018-11-29
Dnr 400-2017:7324

Rektor Lesley Brunnman vid
Kungsholmens gymnasium
lesley.brunnman@stockholm.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Kungsholmens gymnasium i
Stockholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Kungsholmens gymnasium, i Stockholms kommun med Stockholms kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har The Social Science Programme valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Kungsholmens gymnasium den 11-12 och 19 oktober 2018. Besöket genomfördes av utredarna Ann-Sofie Svensson och Anna-Karin Lundström. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren i Samhällskunskap 1b vid samhällsvetenskapsprogrammet och elever vid programmet samt lektionsobservationer har genomförts. Kungsholmens gymnasium har valt att benämna programmet för The Social Science Programme.

Vid Kungsholmens gymnasium finns tre högskoleförberedande program, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet samt ett introduktionsprogram, språkintröduktion. På skolan går 1 261 elever vid skolbesöket. En av skolans elva lärare i samhällsvetenskap undervisar i kursen Samhällskunskap 1b som genomförs på The Social Science Programme i årskurs 1. Det finns tre arbetslag på skolans International section, fördelade efter den årskurs som läraren är mentor i. Samhällskunskapsläraren ingår i arbetslag 3 ENS16.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Vid Kungsholmens gymnasium, med Stockholms kommun som huvudman, ges eleverna inom ramen för kursen i Samhällskunskap 1b en undervisning som ger dem möjlighet att utveckla de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Skolinspektionen bedömer att läraren i hög utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen. Likaså klagar läraren i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar och bedriver en undervisning som stimulerar eleverna aktivt att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, särskilt genom att eleverna får öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut. Eleverna övas också i olika röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Eleverna får även en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer, bland annat genom att eleverna ges inflytande över hur undervisningen ska genomföras.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i hög utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, såväl pojkars som flickors, möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Detta sker bland annat genom att skolenheten följer upp och analyserar elevernas utveckling av demokratiska förmågor. Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget. Vidare bedömer Skolinspektionen att läraren i hög utsträckning utgår från alla elevers, såväl pojkar som flickor, behov i både planeringen och genomförande av undervisningen.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former, vilket sker i såväl helklass som i mindre grupper. I dessa diskussioner ges utrymme för olika argument där skilda synsätt ställs mot varandra. Det finns också en ömsesidig tolerans och respekt mellan eleverna. Skolinspektionen bedömer vidare att eleverna diskuterar såväl under lärarens ledning som i mindre grupper samt att samtalen präglas av utmaningar och samarbete. Av Skolinspektionens granskning framgår även att eleverna upplever att de utvecklar sin samtalskompetens och sitt politiska självförtroende vid diskussionerna.

Skolinspektionen bedömer vidare att läraren i hög utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning eleverna utrymme för att

diskutera tänkbart kontroversiella frågor i undervisningen. Likaså klargör läraren i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar och stimulerar eleverna att aktivt att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former och där bland annat skilda synsätt ställs mot varandra. Eleverna berättar att de har många diskussioner inom ramen för kursen. Det är vanligt förekommande att läraren relaterar diskussionerna till dagsaktuella händelser som exempelvis hur demokrati tillämpas i Sverige och i andra länder. Läraren berättar vidare att de även diskuterar frågor som rör det svenska riksdagsvalet 2018, processen kring en ny regeringsbildning och vilken roll olika partier har i detta. Eleverna berättar att de i dessa diskussioner får ta fram olika argument och problematisera dem utifrån exempelvis grundlagen eller andra källor som är viktiga för diskussionen. Eleverna uppger att de bland annat har diskuterat nyheten om en insiderläcka i Vita huset och vad som finns kopplat till publiceringen av nyheten i tidskriften New York Times. Enligt eleverna är det vanligast att diskussioner inleds i smågrupper för att sedan utvecklas i helklass. När eleverna diskuterar i smågrupper rör sig läraren bland eleverna i klassrummet. Eleverna berättar att läraren oftast tilldelar dem olika case att diskutera, till vilka läraren ställer frågor som utmanar eleverna i deras personliga åsikter. Eleverna berättar att de vid ett av dessa tillfällen diskuterade Sverigedemokraterna och deras vågmästarroll i regeringsbildningen. I samband med denna diskussion argumenterade eleverna med varandra om det är demokratiskt att utesluta ett parti mot bakgrund av att det råder såväl åsikt frihet som tryckfrihet i Sverige. Vidare uppger eleverna att de utvecklar sin samtalskompetens och sitt politiska självförtroende i undervisningen.

Läraren bekräftar att många diskussioner i kursen hittills har präglats av politik och det svenska riksdagsvalet. Därtill har eleverna diskuterat vad demokrati är, vad definitionen av begreppet kan innebära, samt huruvida majoritetsbeslut är demokratiska eller inte. Läraren uppger att han utmanar eleverna i deras tänkande genom att problematisera elevernas ställningstaganden. Läraren berättar att handuppräckning är formen som gäller i klassrummet när elever vill säga något. Eleverna berättar att de anser att handuppräckning fungerar bra, såväl när de vill begära ordet vid lärarens frågor som när det pågår diskussioner i helklass. På så sätt blir det ingen som pratar i munnen på varandra, men det är tillåtet att replikera uppger eleverna.

Vid en av de lektionsobservationer som Skolinspektionens utredare genomför framgår exempel på hur eleverna ges möjlighet till samtal och diskussion under ordnade former. Eleverna ska förbereda sig inför ett prov genom att i mindre grupper ta fram frågor inom följande områden: regering, riksdag, kommuner, myndigheter och demokrati/val. Läraren delar in klassen i åtta grupper. Läraren tilldelar därefter grupperna områden och ger dem i uppgift att formulera en fråga som ska vara kopplad till deras respektive område. Grupperna ska därefter komma fram till genomtänkta svar på frågorna. Alla elever i klassrummet deltar aktivt i diskussionerna som förs på engelska. I en grupp reder eleverna ut förhållandet mellan riksdag, regering och statliga myndigheter. En elev förklarar att det är de statliga myndigheterna som utför den politik som regeringen föreslår och som riksdagen sedan fattar beslut om. Eleven exemplifierar detta med att det är politikerna som beslutar om huruvida abort ska vara lagligt, inte läkarna som utför aborterna. När det blir dags för grupperna att presentera sina frågor i helklass ger läraren ordet till en grupp i taget. När en

elev presenterar sin grupps fråga är det tyst i klassrummet och alla lyssnar. En grupp har formulerat sin fråga enligt: *Ge en förklaring av utskottens uppgifter i lagstiftningen?* En elev får ordet och förklarar att det i utskotten ingår ledamöter från samtliga partier, och att varje utskott arbetar med frågor inom ett visst ämnesområde. Deras huvudsakliga uppgift är att diskutera olika lagförslag och förankra dem i riksdagen innan omröstning. Läraren förklarar frågan närmare utifrån en skiss på tavlan.

Vid intervjuer och genomförda lektionsobservationer framkommer att läraren presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Eleverna uppger i intervju att läraren inom ramen för undervisningen presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar, vilket leder till att eleverna upplever att de utvecklar förståelse för andras perspektiv. Eleverna berättar vidare att läraren även ger olika exempel på diskussionsområden där olika värderingar och uppfattningar förekommer. Eleverna fortsätter att berätta att det också är vanligt att läraren presenterar ett aktuellt case för eleverna som de sedan ska ta ställning till utifrån olika perspektiv. I dessa fall ska inte elevernas personliga argument ta över diskussionen. Eleverna exemplifierar detta med uppgiften som handlade om en insiderläcka i Vita huset. Där fick eleverna problematisera händelsen och slutligen presentera frågan utifrån två olika perspektiv. I uppgiften fick eleverna ta ställning till vad de själva tyckte om händelsen, vad som var bäst för landet, vilka åtgärder det fanns att vidta, vad lagen sa och hur man ska tänka och agera utifrån ett demokratiskt perspektiv. Läraren presenterar likaså olika argument i diskussioner som rör Sverigedemokraterna och deras vågmästarroll samt ställningstagande i regeringsbildningen. Läraren uppger i intervju att det är viktigt att eleverna lär sig att kommunicera sina personliga argument på ett sätt där det är högt till tak och som andra kan ta lärdom av. Vid en av de observerade lektionerna ska en grupp presentera sin fråga som de fick i samband med förberedelserna inför provet. Gruppens fråga lyder *Vad är positiva respektive negativa konsekvenser av representativ demokrati?* Eleverna uppger att det till fördelarna bland annat hör att det finns specialistkompetens inom olika politiska områden, samt att det ofta blir ett högre valdeltagande då medborgarna inte behöver rösta om allt möjligt. Till nackdelarna listas till exempel att korruption blir enklare då färre personer röstar, samt att partierna bråkar med varandra istället för att få saker uträttade.

Skolinspektionens intervjuer och lektionsobservationer visar att läraren ger utrymme för diskussion om tänkbara kontroversiella frågor. Eleverna berättar i intervju att frågor som rör skatter, individ kontra stat och ett specifikt politiskt parti är ämnen som kan betraktas som kontroversiella i klassen. Eleverna uppger att man i klassen kan betraktas som en människa som "inte bryr sig" om andra om man är emot höga skatter. Vidare berättar eleverna att de i undervisningen inom ramen för kursen får olika case som de ska diskutera. Eleverna berättar om ett case där de fick diskutera om en sjuksköterska som på grund av sin religiösa tro vägrar att genomföra abort, vilket nu är ett ärende för Europadomstolen. Eleverna berättar att abort är ett mer kontroversiellt ämne för flickorna än för pojkarna. För andra elever är det kontroversiellt att diskutera händelser som rör ett politiskt parti med vad de beskriver som icke-demokratiska åsikter. Såväl eleverna som läraren uppger att elevernas diskussioner är behärskade och att det finns ett utrymme att uttrycka sina åsikter. Rektorn uppger i intervju att det finns ett stort utrymme för eleverna att uttrycka sina åsikter i undervisningen och att diskussioner om det politiska partiet kan bli känsloladdade. Likaså kan det uppstå laddade

diskussioner när elever vill att skolan ska vidta åtgärder mot andra elever som visar sympatier för så kallade "far right rörelser".

Av intervjuer med lärare och elever framkommer att läraren klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och stimulerar eleverna att aktivt omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Eleverna uppger att de inom ramen för Samhällskunskap 1b bland annat har diskuterat om det är en skyldighet eller rättighet att rösta i det svenska riksdagsvalet. Eleverna berättar vidare att de även diskuterar anledningen till varför de läser ämnet samhällskunskap. I samband med detta har eleverna bland annat diskuterat vad som är en demokratisk rättighet. Vidare framkommer att eleverna har diskuterat och kritiserat demokratin och presenterat argument för detta. Eleverna ger ett exempel och berättar att i majoritetsbeslut får inte alltid förslaget genomslagskraft. Eleverna berättar att de genom undervisningen utvecklar förståelse för demokratiska värden och förhållningssätt genom att läraren uppmuntrar dem att se och förstå olika perspektiv. Vidare uppger eleverna att de även behöver klara av att framföra konstruktiva argument samt bemöta såväl andras argument som motargument. I intervju med läraren framkommer att ambitionen är att få alla elever att delta i diskussionerna och delar därför in dem i smågrupper, vilket ger möjligheten till ett större talutrymme. Eleverna uppger i intervju att det är ett upplägg som de uppskattar. Eleverna anser att läraren under lektionerna fördelar sin tid rättvist mellan eleverna. Vidare uppger eleverna att läraren inte tar ställning i någon diskussion eller favoriserar någon elev. Eleverna berättar att de har respekt för läraren.

Vid en lektionsobservation framgår ett exempel där läraren klargör samhällets demokratiska värderingar och stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren ger i samband med uppstarten av Ungdomsparlamentet eleverna i uppgift att diskutera förmågor som krävs för att Ungdomsparlamentet ska bli lyckat. Ungdomsparlamentet är en demokratiseringsprocess från utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, där eleverna ges möjlighet att diskutera, analysera och ta fram lösningar till förslag i form av motioner. Eleverna får också tränas i att samarbeta med andra i en demokratisk process och tala inför grupp. Läraren rör sig mellan grupperna under diskussionen. Alla elever deltar i diskussionen. Därefter frågar läraren eleverna vad de har kommit fram till. "Respekt är viktigt", säger en pojke. "Att vara öppen för nya idéer", säger en flicka. "Att ha god ton och ha sakliga argument i diskussionerna", säger en pojke. "Att vara lugn när du argumenterar, och att komma ihåg att någon inte attackerar dig som person bara för att du inte håller med", säger en flicka. "Att ha tålamod", säger en flicka. "Att ha god kommunikation", säger en pojke. Läraren frågar om det vet vad som kännetecknar god kommunikation. Pojken svarar att det gäller att försäkra sig om att hela gruppen är med på tåget innan man går vidare i en sakfråga, att vara inlyssnande.

Läraren konstaterar att elevernas svar täcker in de flesta punkter som han har förberett innan lektionen, som nu visas på tavlan:

Att lyssna på varandra, att respektera varandra, att respektera olika åsikter, att vara villig att kompromissa, att inse att man som medlem i ett utskott är en del i en grupp, att tänka på gruppens gemensamma mål och att uttrycka sin åsikt när man tycker annorlunda än majoriteten.

Läraren frågar eleverna varför den sista punkten är viktig. Eleverna får i uppgift att i sina grupper/utskott diskutera detta en kortare stund. En pojke svarar att det är viktigt eftersom en grupp kan forma åsikter som är extrema och att det då är viktigt att gå emot gruppen. En flicka säger att andra kanske kan hålla med om din åsikt men att de inte har tänkt på det

sättet tidigare. Läraren instämmer i elevernas tankar och fyller i att själva tanken med en demokrati är att olika åsikter ska kunna ställas mot varandra. Läraren säger att eleverna ska tänka som ett team, vilket kan bidra till att se saker ur olika perspektiv. Läraren säger även till eleverna att det är viktigt att de är beredda på att kompromissa och inte endast hålla fast vid sina ursprungliga ståndpunkter. Vidare berättar läraren att det krävs mycket mod att säga att man inte håller med, men att vi bor i en demokrati och har rätten att säga om vi inte håller med.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Detta särskilt genom att eleverna får öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut, men även genom att de får öva sig i olika röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Eleverna får även en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer bland annat genom att eleverna ges inflytande över hur undervisningen ska genomföras.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna övas i demokratiska beslutsprocesser vad gäller att bereda och argumentera för förslag till beslut. Eleverna uppger att de i arbetet med Ungdomsparlamentet, som sker inom ramen för Samhällskunskap 1b, övas i att arbeta tillsammans i sina utskott där de ska skriva motioner. De elever som är ordförande i sina utskott genomgår även en utbildning med fokus på ordföranderollen. Läraren berättar att eleverna i samband med Ungdomsparlamentet kommer att övas i att analysera de konsekvenser som ett beslut kan medföra och hur eleverna ska förhålla sig till att lösa dessa. Inom utskotten ska eleverna först rösta fram en fråga som de sedan inom respektive utskott ska arbeta med. Vid en av de lektionsobservationer som Skolinspektionens utredare genomför påbörjas arbetet med Ungdomsparlamentet i klassrummet. Läraren presenterar arbetet och tidsplanen detaljerat för eleverna under en genomgång med inslag av elevdiskussioner. I presentationen redogör läraren för hur eleverna ska arbeta utifrån fyra områden med sina motioner; "beskriva situationen", "orsaker", "konsekvenser" och "åtgärder". Eleverna kommer att få skriva motionerna i par. Under vecka 43 ska eleverna diskutera de framtagna motionerna i sina respektive utskott och därefter välja en till två motioner som de ska ta med till Ungdomsparlamentet. I skolans aula ska eleverna diskutera, debattera och rösta om motionerna. Klassens utskott kommer i debatten möta andra utskott från andra klasser på Kungsholmens gymnasium som också går i årskurs 1. I debatten kommer flera motioner att debatteras och slutligen kommer bara en motion att finnas kvar. Inför att arbetet i utskotten ska börja delar läraren ut stenciler där det står vilket utskott gruppen utgör samt vilken politisk fråga utskottet ska formulera en motion kring, samt en beskrivning av bakgrunden till frågan med tillhörande faktakällor. Frågorna för några av utskotten lyder: *Hälsoutskottet*: Hur ska Stockholm stad motverka psykisk ohälsa bland ungdomar? *Bostadsutskottet*: Hur ska Stockholms stad öka antalet hyresrätter? *Miljöutskottet*: Hur ska Stockholms stad arbeta för att bli mer klimatsmart?

Elever och lärare uppger i intervju att de, inom ramen för kursen, inför Skolinspektionens besök fick genomföra en omröstning i syfte att byta provdatum. Läraren berättar att eleverna fick två datum att välja på och att de därefter fick möjlighet att avlägga sin röst i en sluten

omröstning. Eleverna presenterade sina argument i helklass innan en omröstning med enkel majoritet genomfördes.

Av Skolinspektionens intervjuer och observationer framgår att eleverna ges en undervisning som bedrivs i demokratiska arbetsformer. Eleverna uppger att innehållet i kursen redan är bestämd av läraren, detta särskilt vad gäller höstterminen 2018, men att det kommer finnas utrymme för eleverna att få mer inflytande under vårterminen 2019. Detta bekräftas av läraren som uppger att det finns en planering som sträcker sig fram till slutet av januari 2019, men att det därefter finns ett större utrymme för eleverna till att få inflytande. Förklaringen till detta är att det ska finnas en bättre samverkan och synkronisering mellan samhällskunskapslärarna på skolan och innehållet i kursen Samhällskunskap 1b. Eleverna berättar att det var planerat ett prov på den lektionen i samhällskunskap som Skolinspektionens utredare besöker. Eleverna berättar att de tillsammans genom en anonym omröstning fick bestämma vilken dag provet skulle flyttas till. Eleverna uppger att de vid lärarens genomgångar använder sig av tecken som de kommunicerar med läraren vilka bland annat signalerar att han ska sakta ner tempot i sin genomgång. Vid pauser under lektionen kan eleverna fråga läraren om något som de inte har förstått, vilket eleverna uppger att läraren uppmuntrar dem att göra. Eleverna berättar att de även ges inflytande över innehållet i undervisningen genom att läraren frågar eleverna om de har sett eller läst någon nyhet som de vill ta upp och diskutera. Läraren är väldigt insatt i allt som sker och om det händer att läraren inte känner till svaret så säger han: "Bra fråga! Ska kolla upp detta och återkomma" berättar eleverna.

Läraren uppger att Kungsholmens gymnasium samarbetar med Stockholms universitet inom ramen för ett projekt som heter "Hållbart lärande". En del av detta projekt berör examinationsformer, vilket läraren uppger kommer bidra till att eleverna utvecklar olika förmågor. Eleverna kommer även inom ramen för detta ges en ännu större möjlighet att påverka examinationsformerna.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i hög utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, såväl pojkars som flickors, möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Detta sker genom att rektor och läraren följer upp och analyserar elevernas demokratiska förmågor. Rektor skapar i hög utsträckning goda förutsättningar för demokratiuppdraget. Vidare bedömer Skolinspektionen att läraren i hög utsträckning utgår från alla elevers, såväl pojkars som flickors, behov i både planeringen och genomförandet av undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer och skriftligt underlag från skolan visar att rektor och lärarna samverkar i syfte att planera undervisningen så att elever, tillika pojkars och flickors, ges möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. I intervju med rektor framgår att rektor och lärarna samverkar i en rad olika konstellationer bland annat i arbetslagsmöten och i det pågående projektet "Hållbart lärande". Läraren berättar att det finns elva lärare som undervisar i samhällskunskap på Kungsholmens gymnasium. I ämneslagen finns en ämnesföreträdare. På dessa möten planerar lärarna i samhällskunskap tillsammans, bjuder in gästföreläsare, konstruerar prov och diskuterar demokratiuppdraget. Arbetslagen är

indelade mellan sektionerna på skolan efter årskurs, vilket innebär att det ingår lärare med olika ämnesbehörighet. Läraren berättar att skolledningen har efterfrågat mer ämnesöverskridande arbete, då detta utvecklar elevernas förmåga till ett mer vetenskapligt förhållningssätt. En stor del av tiden på arbetslagsmöten går därför till att planera för detta arbete.

Rektorn och läraren berättar vid intervju att rektorn tillsammans med lärarna följer upp och analyserar i vilken utsträckning eleverna utvecklar demokratiska förmågor på ett antal olika sätt. Rektorn berättar att det på skolan genomförs olika elevenkäter som följs upp av rektorn och lärare. Rektorn följer upp resultatet av elevenkäterna till exempel genom lektionsbesök, i diskussioner med elever och lärare i olika situationer, klasskonferenser, skolkonferenser, värdegruppens möten. Lektionsbesök genomförs av rektorn minst en gång per termin och oftare om det finns behov. I intervju med läraren framkommer att han följer upp hur alla elever inom ramen för Samhällskunskap 1b utvecklar demokratiska förmågor. Läraren följer bland annat upp hur eleverna utvecklar förmågan att kommunicera och argumentera. Vidare berättar läraren att det sker utvärderingar på skolenivå, men inte enbart för demokratiuppdraget. I dessa resultat går även pojkars och flickors resultat att utläsa. Likaså följs elevernas betyg upp både av skolan och av Stockholms stad.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag visar att rektorn skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget bland annat genom att avsätta lämpliga resurser för uppdraget. Rektorn uppger att hon tilldelar läraren uppdraget i Samhällskunskap 1b med anledning av lärarens kompetens och skicklighet. Enligt den insända dokumentationen från skolan framgår att lärarna på skolenheten har 15 timmar per vecka avsatt för undervisning och 30 timmar används för planering, uppföljning och utveckling av undervisningen. I intervju med läraren framkommer att han är ansvarig för att organisera Ungdomsparlamentet, samt att han även hade i uppdrag att organisera skolvalet som ägde rum i september 2018. Läraren anser att rektorn fattar strategiska beslut rörande demokratiuppdraget bland annat genom att det avsatts mer tid för ämneslagen. Tidigare år har det uttryckts att tiden för ämneslagen varit begränsad men den har från och med läsårsstart ökat. På skolan finns även ett stort driv och engagemang hos såväl elever som lärare i de föreningar som är förankrade på skolan. Läraren uppger att det är på skolföreningarnas initiativ som exempelvis både en pridevecka och tillfällen för att uppmärksamma olika minoritetsgrupper är inplanerade i skolverksamheten under läsåret 2018/19. Skolföreningarnas inflytande är något som skolan ser både som en självklarhet inom utbildningen och som en demokratisk rättighet, enligt läraren.

Av intervjuer och observationer framgår att läraren känner till och beaktar alla elevers, såväl pojkars som flickors, behov förkunskaper och förutsättningar vid planering och genomförande av undervisningen. Läraren förmedlar höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas kön och bakgrund. Läraren berättar att det finns nyanser av skillnader mellan pojkars och flickors åsikter, vilka tydligast framträder när det förekommer diskussioner om genusteorier i klassrummet. I dessa diskussioner kan till exempel flickorna påtala de inkomstskillnader som finns mellan män och kvinnor, medan pojkarna ifrågasätter detta utifrån ett politiskt perspektiv. Den observerade klassen består av en majoritet flickor, vilka av förklarliga skäl därför tar störst utrymme, även pojkarna är aktiva.

Läraren uppger att inom ramen för Samhällskunskap 1b kommer att arbeta mer med frågor som rör socioekonomisk bakgrund, kön och andra relevanta faktorer som kan påverka hur en vi-känsla eller ett utanförskap kan uppstå

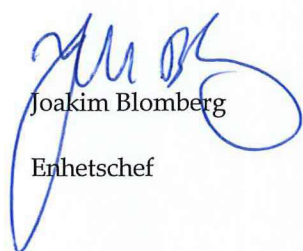
Av granskningen framgår att läraren ägnar särskild kraft åt elever med sämre förkunskaper och förutsättningar oavsett elevernas kön eller bakgrund. Rektorn uppger att elever som börjar på skolan får tidigt på terminen skriva diagnostiska prov där eventuella stödbehov fångas upp. Både rektorn och läraren uppger att det på skolan finns ett digitalt system för elevernas placering i klassrummet så kallat "random seating". Detta bekräftas av Skolinspektionens observationer. Eleverna väntar utanför klassrummet tills att läraren kommer och låser upp dörren. I lektionssalen har läraren förberett elevernas placering med hjälp av det digitala placeringssystemet. På filmduken i klassrummet visas bänkarna med elevernas namn på. När eleverna hittar igen sitt namn sätter eleverna sig på den platsen som hänvisas på filmduken. Både pojkar och flickor uppger i intervju att det finns elever i klassen som har bott utomlands under en längre tid och som talar en mer välutvecklad engelska än många andra i klassen. Detta tar läraren i beaktande och säger därför många ord på svenska för att de engelsktalande eleverna ska få en bättre förståelse. Flickorna berättar att läraren lämnar ut sina anteckningar skriftligt även om eleverna för egna anteckningar under lektionen. Flickorna uppger att läraren i de flesta fall inleder ett nytt moment på en grundläggande nivå för att vara säker på att alla elever hänger med från början. Vidare berättar flickorna att läraren inte utgår från att eleverna borde ha viss faktakännedom, ibland uttalar eleverna för läraren att de redan besitter kunskapen och då kan läraren gå vidare. Flickorna berättar att beroende på vilken kunskapsnivå en elev befinner sig på finns det alltid mer material att fördjupa sig i.

Vidare framkommer i intervju med läraren att han förmedlar höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas kön och bakgrund. Detta bekräftas i intervju med flickorna som säger att de upplever att läraren har höga förväntningar på dem, vilket de anser att han ska ha. Elever som söker till Kungsholmens gymnasium har höga betyg berättar eleverna. Alla elever som går på skolan lägger ner mycket tid på sina studier och vill få ut så mycket som möjligt av sin gymnasieutbildning. Vid en observation noterar Skolinspektionen att några elever fotograferar tavlan med sina mobiler som minnesstöd och komplement till sina anteckningar. Läraren kommer förbi en grupp som precis har formulerat en fråga till sina klasskamrater som handlar om utskottensuppgifter i lagstiftningen och ger gruppen beröm genom att säga: "det är en typisk lärarfråga. Bra jobbat!". Flickorna anser att läraren anpassar uppgifter så att eventuella könsskillnader blir mindre tydliga. Flickorna berättar om exemplet med den kvinnliga sjuksköterskan som vägrade att utföra en abort. Fokus i den uppgiften var att diskutera laglig rätt och religionsfrågan, vilket läraren hade anpassat så att ingen av eleverna känner sig utpekad i sammanhanget. Vidare uppger flickorna att de i uppgiften även diskuterar könsperspektivet i förhållande till att sjuksköterskan är en kvinna. Det framkommer i intervjun att flickorna uppskattar lärarens arbetssätt där de får ett case som är tidsaktuellt och samhällsförankrat att diskutera utifrån olika perspektiv mer än att få ett ämne tilldelat som de ska diskutera. Flickorna uppger att de också har diskuterat jämställdhetsperspektivet i politiken utifrån vad de olika politiska åsikterna står för. De har i en gruppuppgift fått redogöra för hur det i de olika politiska partierna ser ut utifrån bland annat hudfärg, kön och ålder.

Uppföljning

Sammanfattningsvis har Skolinspektionens granskning inte visat annat än att det granskade området fungerar väl. Därmed avslutas kvalitetsgranskningen.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg
Enhetschef

Ann-Sofie Svensson
Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Bilaga

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.